

Матеріали для дистанційного навчання з курсу
«Основи теорії музики»
для студентів 1 курсу освітнього ступеня «бакалавр»
спеціальності «Культурологія»
Спеціалізація: музична культурологія
на період з 12.03.2020 по 03.04.2020

Викладач Сюта Б. О.

1. Опрацювати теоретичний матеріал. Скласти конспект.
2. Виконати практичні завдання за кожною темою (письмові, гра на фортепіано, аналіз).
3. Письмові роботи надіслати на електронну пошту theodotius@i.ua або kin957@ukr.net.

Тема 2. Гармонічна, мелодична та ритмічна фігурація. Лінеаризація фактури як чинник розбудови системи ладо-гармонічних засобів.

Гармонічна фігурація та її особливості. Поняття мелодичної фігурації у порівнянні з гармонічною. Засоби фігурації – затримання, прохідні, допоміжні звуки, переднімання. Огляд різноманітних форм мелодичної фігурації і гармонічної орнаментики в академічному чотириголоссі та в різних вільних фактурах. Основи ритмічної фігурації. Поєднання різних видів фігурації.

Ключові слова і поняття: *гармонічна фігурація, мелодична фігурація, ритмічна фігурація, лінеаризація фактури.*

Завдання для самостійної роботи:

Читати – 5 (теми 36-45); 19 (с.193-248); 28 (с.90-97).

Письмові роботи: 1. 6 (551 №5; 563 №5; 585 №7); 2. Написати три варіації, темою для яких слугує двоголосний диктант, записаний на занятті.

Грати на ф-но: 6 (585 №6, 8); 2 (№96, 82); секвенції – 17 (с.101, №102 а) – г); 102 (№103 а)).

Аналіз: Ф. Шопен – Етюд ор.10, аналізуючи тонально-акордові засоби визначити кожну деталь мелодико-фігуративної техніки композитора, звернувши увагу на ритмічну комплементарність всієї фактури. Порівняти різні типи фігурації з фігурацією, співставивши ноти циклу „Карнавал” Р. Шумана та Сонати сі-мінор Ф. Ліста. Розкрити риси народної стилістики у фігураційних засобах Рапсодії №1 для ф-но М. Лисенка.

Тема 3. Ладовий синтез: мажоро-мінорні й міноро-мажорні системи. Інші лади.

Види об'єднаних систем: паралельні, однойменні, однотерцеві. Акордика. Полідіатонічна природа. Модулювання засобами мажоро-мінору. Модуляція через тризвук VI „низького” щабля. Модуляція через однойменні тризвуки VI щабля. Модуляція через однойменну тоніку.

Ключові слова і поняття: *мажоро-мінор, міноро-мажор, однойменні системи, паралельні системи, однотерцеві системи.*

Завдання для самостійної роботи:

1. Назвати можливі об'єднані системи мажоро-мінорного типу й стисло охарактеризувати кожну.

2. В яких масштабах формотворення можуть виявлятися ці системи?

3. В чому полягає однотерцевий принцип об'єднання гармонічної системи?

Література: 6 (теми 49, 50); 3 (с.141-223); 19 (с.116-156); 28 (с.350-362); 29 (с.39-47).

Письмові роботи: 2 (158, 173, 178, 186 – виконати у вільних фактурах).

Грати на ф-но: 6 (762, №2, 3, 5, 6); імпровізувати періодоподібні побудови у будь-якій фактурі, використовуючи засоби різних об'єднаних систем; грати в різних формах секвенції на власні мотиви з включенням акордики мажоро-мінору.

Аналіз: М. Глінка „Марш Чорномора”, С. Прокоф'єв – марш з опери „Любов до трьох апельсинів”, „Гарантела” з Дитячої музики, М. Мусоргський – „Картинки з виставки” (Тюльрійський парк), Ф. Ліст – „Пісня Міньони”, „Радість і горе”, „Мислитель”; Й. Брамс – Рапсодії ор.79 №1 і 2 (головні партії).

Тема 4. Ускладнені види альтерації і хроматизму. Енгармонізм. Дванадцятитонові системи. Мікрохроматика.

Альтеровані акорди на V і VII щаблях мажору і мінору. Раптові модуляції на основі альтерованої акордики у енгармонічних і позаенгармонічних формах. Модуляції через енгармонізм збільшеного тризвука та цілотнової гами. Дванадцятитонові системи діатонічного (системи С. Прокоф'єва, Б. Бартока, П. Гіндеміта) та хроматичного (системи М. Рославця, Ю. Голишева-А. Шенберга, М. Гауера, А. Хаби).

Ключові слова і поняття: *дванадцятитонові системи, енгармонізм, мікрохроматика.*

Завдання для самостійної роботи:

1. Які ознаки в мелодичних рухах можуть бути свідченням альтерованих акордів домінантової групи?

2. Назвати й практично проілюструвати які акорди альтерованої домінанти оптимальні для раптового модулювання.

Література: 6 (Тема 46); також див. літературу до попередньої теми – 5; 25; 28 (с.135-159).

Письмові роботи: 2 (№146, 153, 149 виконати у вільній фактурі).

Грати на ф-но: гармонізувати мелодії у вільній фактурі – 6 (686, №2, 5, 6); визначити і розв'язати акорди – 18 (с.105 №106); грати секвенції – 18 (с.106, №107 а), г)).

Аналіз: О. Скрябін – Прелюд до-дієз мінор, ор.11; О. Бородин – Арія Кончаківни з опери „Князь Ігор”; Ф. Шопен – Ноктюрн сі-бемоль мінор (закінчення); С. Рахманінов – Концерт для фортепіано з оркестром №1 (нова редакція), вступ; Ф. Ліст – Трансцендентні етюди (Героїка, Мазепа); М. Колесса – Гуцульський прелюд; Б. Лятошинський – „Відображення”.

Тема 5. Нові гармонічні явища у музиці кінця ХІХ – ХХ століття.

Лінеаризація музичного мислення в процесі освоєння нових гармонічних закономірностей. Співвідношення фонічної і ладової сторін акордики. Нова акордика на базі дії різних структурно-родових основ. Емансипація дисонансу. Поліакордика. Поліладові явища. Нове розуміння тональності. Новомодальні явища. Політональність. Атональність регламентована й вільна. Нові способи організації гармонії в другій половині ХХ ст. Гармонія в джазовій музиці. Особливості гармонії в сучасній молодіжній музиці.

Ключові слова і поняття: лінеаризація музичного мислення, емансипація дисонансу, поліакордика, поліладові явища, політональність, атональність.

Завдання для самостійної роботи:

Проробити теоретично 3 (с.200-223); 7; 9; 19 (с.248-285); 21; 22, 28; 29; 30.

Письмово: за вказівками викладача писати у тричастинній формі композиції на дані готові початкові побудови типу інтонацій Б. Бартока з „Мікрокосмосу”, наслідуючи, наскільки можливо, стиль композитора.

Грати на ф-но: грати секвенції на мотиви з творів С. Прокоф'єва, Д. Шостаковича й ін. Грати у власному фактурному оформленні прослухані балади „Beatles” та пісні В. Івасюка (бажано – зі співом).

Аналіз: аналізувати „Миттєвості” С. Прокоф'єва, Прелюдії Д. Шостаковича ор. 34, Три прелюдії для ф-но Дж. Гершвіна, партити №№ 4 та 5 М. Скорика та ін. Спробувати знайти певну технологічну систему в кожному випадку.

Тема 6. Гармонія і музичні жанри. Гармонічні стилі.

Жанрова специфіка музичних творів. Гармонічні особливості музики різних жанрів. Історичний розвиток жанрів. Формування гармонічного стилю. Гармонічні стилі музики XIX-XX ст.ст.

Ключові слова і поняття: *музичні жанри, гармонічний стиль.*

Завдання для самостійної роботи:

1. Визначити особливості гармонії музичного жанру.
2. Дати визначення гармонічного стилю.
2. Сформулювати основні критерії становлення гармонічних стилів.

Протягом відведених на відновлення й удосконалення попередніх знань і навичок годин доцільно на уроках перевірити рівень засвоєння прочитаної при проходженні минулих тем цього курсу музикознавчої літератури та літератури загальношкільського спрямування.

Література: 3; 5; 7; 13; 28.

Письмові роботи: 6 (551, №2; 585, №2; 611, №4, 6; 618, №1; 642, №4; 657, №1; 2 (№63, 65, 66, 70, 71, 73).

Грати на ф-но: 6 (280, №1,5; 296, №2,3; 316, №1,3). У даних мелодіях гармонізувати перше речення, друге ж повинно привести в нову тональність 1 ступеня споріднення, тобто до кожного даного речення імпровізувати 6 модуляцій у вільній фактурі: 2, №74, 76, 78, 81, 86, 88, 97, 101. Секвенції: 18 (с.50, №46 л), р); с.120 №120 а), б)). Як варіант – на гармонічну схему кожного з мотивів побудувати свій мелодико-фактурний варіант і в такому вигляді піддати секвентному розвитку.

Аналіз: Л. Бетховен – Andante з ф-п. сонати, ор. 28; Л. Бетховен – ф-п. соната ор. 13, інтродукція; В. А. Моцарт – Фантазія до-мінор, останні 20 тактів; Л. Бетховен – соната № 29, ч. 1 – головна партія; Л. Бетховен – соната для ф-но №7, ч. 2 – експозиція; М. Лисенко – „Сумний спів”; М. Колесса „Гуцульський прелюд”; М. Скорик – „Бурлеска”.

Семінар: Музично-теоретичні системи в європейській музичній культурі.

Поняття музично-теоретичної системи. Огляд музично-теоретичних систем античності та середньовіччя. Музично-теоретичні концепції нового часу. Множинність стильових систем музики та плюралізм музично-теоретичних систем у XX ст.

Ключові слова і поняття: музично-теоретична система, плюралізм музично-теоретичних систем.

Література: 3, 7, 13, 28, 31.

Література:

1. Асєєв І. Збірник задач з гармонії. – К., 1981.

2. Берков В., Степанов А. Задачи по гармонии. М., 1973.
3. Бершадская Т. Лекции по гармонии. Л., 1985.
4. Виноградов Г. С. Гармония и сольфеджио. – К., 2003.
5. Григорьев С. Теоретический курс гармонии. – М., 1981.
6. Дубовский И., Евсеев С., Соколов И., Способин И. Учебник гармонии. М., 1965.
7. Гуляницкая Н. Введение в современную гармонию. – М., 1984.
8. Карастоянов А. Полифоническая гармония. – М., 1964.
9. Композиторы о современной композиции: Хрестоматия / сост. Т. С. Кюрегян, В. С. Ценова. – Москва: Научно-издательский центр «Московская консерватория», 2009.
10. Кон Ю. Вопросы анализа современной музыки. – Л., 1982.
11. Котляревський І. Діатоніка і хроматика як категорії музичного мислення. – К., 1971.
12. Лопатина И. Гармонические диктанты. – М., 1987.
13. Мазель Л. Проблемы классической гармонии. – М., 1972.
14. Максимов С. Е. Упражнения по гармонии на фортепиано. – М., 1977.
15. Милка А. Теоретические основы функциональности в музыке. – Л., 1982.
16. Мутли А. Сборник задач по гармонии. – М., 1986.
17. Мясоедов А. Задачи по гармонии. – М., 1974.
18. Мясоедова Н., Мясоедов А. Пособие по игре на фортепиано в курсе гармонии. – М., 1986.
19. Мюллер Т. Гармония. – М., 1976.
20. Оськина С., Парнес Д. Акомпанемент на уроках гармонии. – Вып. 1. – М., 1989.
21. Самохвалов В. До питань вивчення поліявищ в гармонії (проблеми класифікації акордики) // Українська та світова музична культура: сучасний погляд. Вип. 36, книга 1. – К., 2005, с.95-108.
22. Самохвалов В. Фонизм в системных представлениях // Музыкальное мышление: сущность, категории, аспекты исследования. – К., 1989, с.85-93.
23. Соловьёва Н. Упражнения на фортепиано в курсе гармонии. – М., 1989.
24. Теплицький О. Творчі вправи в курсі гармонії. – К., 1984.
25. Теория современной композиции / Отв. ред. В. Ценова. – М., 2005 (Часть 2. – С. 50–312).
26. Тюлин Ю. Н., Привано Н. Г., Задачи по гармонии. – М., 1966.
27. Холопов Ю. Гармония. Практический курс. – М., 1993.
28. Холопов Ю. Гармония. Теоретический курс. – М., 1988.
29. Холопов Ю. Задания по гармонии. – М., 1983.
30. Холопов Ю. О трёх зарубежных системах гармонии // Музыка и современность. – М., 1966. – Вып. 4.
31. Riemann H. Abriß der Musikgeschichte. – 1. Teil: Geschichte der Musikinstrumente und Geschichte der Tonsysteme und der Notenschrift. – Berlin, 1918.